

A mérnöki hivatal jelentéseit jövő számunk hozza.

Vajna Sándor tanfelügyelő betegsége miatt nem jelenhetett meg.

Dr. Wissiak Antal ellen Nagy-Borosnyó községében felmerült hanyagság miatti vád tárgyában a vizsgálat beszüntetendők határozatot. Ellenben Kis István orvos ellen az 1874. XV. t. cikk alapján a vizsgálat kiterjesztetik azon visszaélés okán, hogy a reábizott betegápolást abban hagyta s hír nélkül eltávozott. Az ügyiratok alispán urhoz áttétetnek eljárás és jelentéstétel végett.

Körjegyző Jakó László és szentiványi községbiro ellen az adóbehajtás körül felmerült rendetlen könyvelés és mulasztás tárgyában az adófelügyelő által javasolt büntetés felszámításával első 5 forint, községbiro pedig 2 frt bírsággal fenytetik.

A marhavésszel sújtott községekben az adóvéghajtás felfüggesztetik.

Zágoni községjegyző az árvák számadásainak megvizsgálása és azoknak betérjesztése iránt kiadott több rendbeli meghagyásnak nem tett eleget, sőt az ellene még múlt évben elrendelt fegyelmi eljárás sem levén még foganasitosa: szolgabíró utasított megbízatásai teljesítésére.

Bölon községek a korcsmárlási jogot eddigi gyakorlat és feltételektől eltérőleg, három évre haszonbérbe adta. Ez ellen Bartha János, Nagy István és többek által felebezés adatván be, miután a régi gyakorlat s azon állítás, hogy Bartha Jánost különleges korcsmárlási jog illette, mely a községtől önállóan fenntartott — hitel érdemlőleg bizonyítva nincs: ez okból a községtől elrendelt új árverés megsemmisített s utasított Bölon község a múlt évi gyakorlat fenntartása mellett egy évre a korcsmai jogot árverezni, vagy a tavalyi bérleti viszonyt fenntartani.

Több kisebb ügy elintézése után a gyűlés véget ért.

Természettudomány és társadalom.

I.

Korunkban a természettudományok mind nagyobb és nagyobb tért kezdenek hódítani s épen maga a társadalom az, mely érzi, mint egy ösztön-szerűleg annak játékos hatását egy a cultura terjedésére, mint igen sok társadalmi bajok elhárítására nézve. Azok, kik a természettudományok titkaiba mélyebben be nem hatolhattak s így annak céljaival sem ismeretek, tűnődve állanak meg ennek rohanó szekerénél s bámulásuknak abban adnak kifejezést, hogy mindenféle szitkokat kiáltoznak rá. Gyanasítják, hogy a moralis életnek ellen-sébe, üldözik, hogy az idealismuskat megöli. Az ily embereket azután csak sajnálni lehet. Ők a régi formákba annyira beleélték magukat, hogy attól egyáltalán szabadulni nem tudnak; rajongnak az idealismusról, rágódnak a betűkből és absztrakt fogalmakból táplálkozó bölcsészet s nem veszik észre, hogy mennél többet vizsgálódnak e tárgy körül, annál inkább eltávoloznak az igazságtól. A tudományok célja pedig az igazság keresése s ennek feltalálása adja meg a kulturára azon impulzust, melynek játékoságai századokra kihatnak. A természettudományok, melyek elvül az igazság keresést tüzték ki s azt a legtöbb esetben meg is

tam én egyet. Épen most olvasám azon pompás satyrát, mely ma reggel jelent meg s mely a király személyét oly kíméletlenül igyekszik nevésté- gessen tartani. Az utóbbi időben tudvalehetőleg több ilyen tartalmu gunyirat jelent meg a nélkül, hogy a rendőrségnek sikerült volna az írók felföldözni. Mi lenne belőle, ha bizonyítékokat szerezne, hogy a melyek arról tanuskodnának, hogy ama gunyiratok szerzője Surville? A bastilleit, és pedig hosszabb időre, bizonyosan nem kerülne ki.

— Excellens gondolat! — kiáltá a fiatal gróf örömben. — De mikép lenne ez kivethető?

— A legegyszerűbb módon. Survillenek van nálam néhány levele. Keresünk egy ügyes író, ki a ma megjelent satyrát, Surville írását utánozva, lemásolja; aztán nyomtatók festékekkel néhány mocskot ejtünk a papíron, hogy az legyen a látszata, mintha valamely nyomdában hanyódtott volna s aztán ezen corpus delictivel elmegyünk Versaillesbe a királyhoz s eléadjuk neki, hogy azt egy kis nyomdában találtuk s azon véleményben vagyunk, hogy ezen lap segítségével tán nyomába lehetne jóni a rég keresett ismeretlen író, mert a mennyiben tudjuk, ezen író nagyon hasonlít a Surville Rudolf uréhoz.

— Károly, benned nagy diploma vészett el! — kiáltá örömben ugrándozva a fiatal gróf.

— Gyauunknak annyiban némi alapja van, a mennyiben Surville élelcéléséről közönségesen ismeretes. Ha nem csalódom, Villeroi marquis-val egy gunyverse miatt egy alkalommal összetűzése is volt. Szavunknak tehát minden bizonnyal hitelt fognak adni s egy házmotózást fognak elrendelni, hol kéziratát az utánzótt összehasonlítja, ki fog tűnni, hogy feltevésünk nem volt alaptalan. Mindenesetre aztán szem előtt fogják tartani Survilleit és ez read nézve ez idő szerint igen fontos, mert ez által a játéknak egyik fele meg lenne nyerve s miután az öreg Rabrasse gróf téged szeret, a másik fele is sikerülni fog.

(Folytatás köv.)

találták a régibb kultúra arcát merőben megváltoztatták; mert mennél inkább ismeri meg az ember saját énjét fizikai tekintetben, annál erősebb társadalmat alkot. Ezt az újabb statisztika bizonyítja legjobban. E tudomány az, mely a régi bölcsészet sok homályos tételét megvilágosította s eloszlattat számtalan bal és előítéleteket, melyek az emberiséget mintegy fogva tarták, lenyűgözték. A vallásnak, a moralis életnek is alapja az igazság keresése, ez a hit tart fenn és boldogít s ki az igazságot felfedezte, az oly győgyerőre talált, mely meggyógyítja a homályos ismeretek, vagy félreértésekkel fakasztott sebeket is. Egy népnek, mely szabadságra törekszik, mely a jövő derengő világa helyett tisztán akar látni, színről színre kell látni az igazságot s ki tisztán akar látni, az igyekezzék szeméiről a homályt eltávolítani.

A természettudományok ellenesei, valahányszor nagyot akarnak mondani, mindannyszor a materialismusra utalnak, vagyis a materialismusból keresik a természettudományokat. Tehát ezen, amitásra felhasználtni szokott fattyu kinövése a természettudományoknak egyik főfactora a józan értelmi felvilágosodás és szellemi előhaladás akadályainak. A materialismus egy elődi növény, mely táplálékát a természettudományokból szívja, s ki a parasitát a gazdától megkülönböztetni nem tudja, az nincs hivatva a komoly szemlélődésre. A valódi természettudomány épen úgy irtózik a materialismustól, mint a rajongó idealismustól. Egyformán elítéli őket, mert midkettő megbénítja a szellemet, kioltja a nemesebb érzelmet és a kedélyt örökös forrongásban tartja. A természettudományok célja ily lealázó nem lehet, annak hivatása sokkal nemesebb és főnségesebb.

A természettudományok a mívelt emberek lelkében új világnézetet teremtettek, a gondolkozási szabadságot és az objectiv itéletek nagyban emeltek s befolyással voltak és vannak a többi tudományok fejlődése és így az ember szellemi életére is. Azon nagy előny, melyben a társadalom részesítette a természettudományokat, leginkább onnan származik, mert ez elvül tüzvén ki az öznetlen és minden mellék érdekek s tekintetektől ment igazság keresést, és elfogulatlan kutatót; a tárgy természete, módszere és segédeszközei is fogva inkább megközelíti azt, mint ugyanazon célfelé törekvő társai közül bármelyik.

A természettudományok ellenségei az e tudománnyal foglalkozókat azzal vádolják, hogy azok csak haszonért, de nem egyszerűen magáért a tudományért mivelik azt. Ha a dolog így volna, csakugyan érdemesek lennének a lealázásra. De hála istennek nem így áll. És a kik ilyen phrasissokkal, mendemondákkal amítják a világot és gátolják az előrehaladást, azok csak számalomra méltó proletárjai a társadalomnak. Avagy nem épen a természettudományokkal foglalkozó-e az, ki vagyont, pénzt, egészséget áldozza fel csak azért, hogy a természet egy törvényét kikutassa s ezzel is közelebb lépjen ahoz a mi való, a mi igaz. A humanismus nagy mesterei, nem is egyébert, mint csak hasznáért, melyet csakugyan tagadni nem lehet — türik meg a természettudományokat és tengetik, éheznek, mint árva gyermeket az iskolákban. Az exact tudományok szeritők ellentétei a humanismuskat s neveléstani tekintetben semmi értékkel nem bírnak, legalább nem annyival mint a nyelvészet, historia stb.

A humanismus emberei a természettudományokat tehát még annak alkalmazásában is keresik s mert az alkalmazásnál igen sok esetben a mester-ség is közbelépik, innen semmi szellemi fensőséget nem tulajdonítanak neki. Pedig há! há! kell több szellemi tehetség mint épen a természet titkos törvényeinek kipuhatólásához? Talán nyelvtani szabályok fölállítására, vagy idegen szavak megtanulásához? Sohase feledjük, hogy a társadalom a tudományban háromféle embert követel magának; egyik, ki kutató szelleménél fogva vizsgálódik, beavatkozik a természet titkaiba, ellesi annak törvényeit s előnkbe állítja a tiszta igazságot; a másik, ki a felfedezett, kifürkészett igazságot terjeszti ismerteti és harmadik, ki azt hasznosítja és alkalmazza, vagyis gyakorlati oldalával megismerteti a társadalmat. Mondjuk ki határozottan: hogy hibának azok, kik az alkalmazót, bármily szellemes legyen is az, összetévesztik a kutatóval, a felfedezővel.

Kik így járnak el, azoknak a természettudományok szelleméről semmi fogalmuk sincs; mert miután valamely felfedezett igazság egyszerűen hasznosnak is elismertett, csak azután lesznek értékesítve a kutatásnál nyert eredmények. Watt, Wheatstone és Morse bármily szellemesek voltak is, csak elődeik felfedezéseiből táplálkoztak s alkalmazták a már felfedezett törvényeket és igazságokat, mely alkalmazásra, vagy hasznosításra a tudományért fáradozók sohasem gondoltak. Az ember mívelődéstörténete igazolja legjobban, hogy minden oly vizsgálódás, mely az igazságot kideríteni nem tudta, s mely csak a haszonért, de nem egyszerűen a tudományok szelleméért is üzetett: erkölcsileg elbukott és elenyészett. Ezt bizonyítja az alchimia története és a bölcsék kövének feltalálásáért indított haszontalan kutatás.

— I. — II. —

Hosszufalu, 1878. január 4-én.

A „Négyfalusi női olvasó- és munkakör“ által Hosszufaluban a „Napnál“ közelebbi Sylvester

estéjén rendezett tombola-játék és néma képletekkel egybekötött zártkörű táncestélynek anyagi eredménye következett:

a) belépti díj 98 frt 60 kr, b) tombola után 45 frt 97 kr. Összesen 144 frt 57 kr. Ebből kiadott 67 frt 37 kr, marad jótékony célra 77 frt 20 kr.

Felülfizetett a belépti díjba:

Kir. bíró Benedek Géza ur 1 frt, kir. tszéki jegyző Berde István ur 50 kr, bírósági tag Mátyás Sándor ur 50 kr, tanító Bitai Sándor ur 1 frt, Ernst Ilk ur 50 kr, román iskola igazgató Dorka János ur 50 kr, Reichenberg Adolf ur 1 frt, orvos Zachariás Mihály ur 50 kr, Vallinger ur 3 frt 50 kr. Összesen 9 frt.

Mennyiben felelhetetők körünk meg az érdemes közönség várakozásának, itéljen a felett az elfogulatlan közvélemény, mi körünket illeti, örömmel kijelentjük, hogy reánk nézve az eredmény teljesen kielégítő és megnyugtató, miért is mindazoknak, kik közvetve vagy közvetlen támogattak a körnek és nevelésügynek nevében, melynek oltárára a tiszta jövedelem ma-holnap letevéődik, őszinte köszönetet mondunk.

Pál Károlyné, Baróthi öv. Balázs Antalné, jegyző elnök.

Kézdi-Vásárhely, 1878. jan. 6.

Tekintetes szerkesztő ur!

A kézdi-vásárhelyi köznevelődési-egylet dec. 30-iki előadásán szerencsés valék jelen lehetni, s mint ilyen kötelességemnek tekintem az előadásról pár sorban megemlékezni.

Az előadást a zeneszakosztály kezdte meg a „Rákócy induló“-val, mely — valamint a többi darab is, várakozásunkat annyira felülmutta, oly sikerülten ment végbe mindenik, hogy kiemelniünk egyet sem lehet, kitünő volt egyik úgy, mint a másik; s ez dicseri legjobban ezen előadás egyik lüktető erét: t. kts. Mátéffy Károly urat, mint ki a zeneszakosztály vezetését e nehéz szerepet szíveskedett elfogadni. A „Tüz“ felolvasás Erdélyi Károly urtól oly mulatságosan tanított, annyira etalálta szerző az alkotást, oly művészi esen egyeztetette meg egymással a bölcsészettel s physicac a pezsgő humorral, miszerint kívánatos volna, ha minél gyakrabban mutatná magát szerző ezen téren, melyre valóságos hivatása van. A „Graduale“-t illetőleg már ismeretes előttünk mostani hőse: Fejér J. Tini k. a., de jeleni alakítása még az eddigiekben is felül áll, csak arra vagyunk bátrak figyelmeztetni a k. a.-t, hogy több baktársággal még szebb eredményt vívhat ki mások.

Az „Éji látogatás“-sal (zenekísérettel) Harmath Domokos urasszony mindnyájunkat meglepett. Tollam gyenge leírni a hatást, mit a művésznő előidézett, oly valami magasztos csak érezni lehet; legyen elég tehát annyit megjegyezni, hogy eléggé nem méltányolhatta még azon tapsvihar sem, melylyel a közönség tetszését nyilvánította.

Ha a színelőadásról szólok, csak vázát fogom adni a gazdag valónak. Ez uttal About „Rablógyilkosa“ kerü t színe Kuliffay Ede fordításában.

A címszerrel Harmath Domokos ur keresetlen könnyűséggel, szabatos otthoniassággal játszta. Hasonlóan játszta Harmath Domokosné asszony is, ugy, hogy az aratot babért egyikőknem mondhata magának — meg kell osztaniok! Eredeti — nem várt — egyöntetűséggel játszott Bartha Józsefné urasszony is; végre a többi személyek is derekasan hozzájárultak, hogy az előadás minél tökéletesebben folyjon le.

Helmay Vilmos.

KÖZGAZDASÁG.

A marhavész.

Megyénk területén immár csupán Uzon község területén uralg, bár ez idő szerint vészbeteg, vagy vészgyanus marha ott sincs. A vész terjedésének különben a szigorú hatósági intézkedések eléggé gátat is vetnek, s a mennyiben az országos állatorvos a gyakori marhabetegedési vagy ellullási esetek constatálása végett gyakran kirándulásokat kell hogy tegyen, gondoskodás történt az iránt, hogy segédletre a megyei állatorvoson kívül még egy állatorvos kirendeltessék s e gondoskodás eredményekép Rziha Arthur tömösi vesztégtéztéti segédigazgató egy kitünően képzett fiatal állatorvos a kormány részéről ki is küldetett.

A község marhaállománya nagy számban léven befertözve, a községnek s az esetről esetre felmerülő járványos udvaroknak azonnali katonai lezárására nagy suly fektetetik, mely lezárolás bár a károsultak egyéni szabadságát, a kereskedelmi forgalom főnnakadását vonja egyelőre maga után, meghozza, mint meghozta S. Szentgyörgy-nak is, melynek pedig majd minden nagyobb utcájában egy-egy udvar befertőztetett, rövid időre itt is legjobb eredményét annál is inkább, mivel a lakosság a hatósági rendelkezeteit a legjobb indulat teljesíti s a lehetőségig óvatoss. Méltó elismerés illeti Pünkösti Károly községi jegyző, Kakurkó csendőrmestert, valamint az előjáróságot, kik kötelességüknek egész odaadással s a legnagyobb buzgalommal felelnek meg.

Ép oly megrovást érdemel Trátyi ottani haszonbérő, ki boszus szándékból az elzárolást teljesítő katonai őr megvesztegetése, illetőleg a ható-